

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 7ης Δεκεμβρίου 2023 *

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας – Οδηγία 92/43/ΕΟΚ – Άρθρο 6, παράγραφος 3 – Έννοια του όρου “σχέδιο” σε προστατευόμενο τόπο – Παρέμβαση σε δάσος προς διασφάλιση της δασοφυροπροστασίας – Ανάγκη διενέργειας προηγούμενης εκτιμήσεως των επιπτώσεων της συγκεκριμένης παρεμβάσεως στον οικείο τόπο»

Στην υπόθεση C-434/22,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το administratīvā rajona tiesa, Rīga tiesu nams (διοικητικό πρωτοδικείο Ρίγας, Λεττονία) με απόφαση της 30ής Ιουνίου 2022, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 30 Ιουνίου 2022, στο πλαίσιο της δίκης

«Latvijas valsts meži» AS

κατά

Dabas aizsardzības pārvalde,

Vides pārraudzības valsts birojs,

παρισταμένης της:

Valsts meža dienests,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους J.-C. Bonichot (εισηγητή), προεδρεύοντα, S. Rodin και L. S. Rossi, δικαστές,

γενική εισαγγελέας: J. Kokott

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η «Latvijas valsts meži» AS, εκπροσωπούμενη από τον M. Gūtmanis,

* Γλώσσα διαδικασίας: η λεττονική.

- η Dabas aizsardzības pārvalde, εκπροσωπούμενη από τον A. Svilāns,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους C. Hermes και I. Naglis,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα, που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 13ης Ιουλίου 2023,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας (ΕΕ 1992, L 206, σ. 7, στο εξής: οδηγία περί οικοτόπων).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της «Latvijas valsts meži» AS και της περιφερειακής διοικητικής υπηρεσίας του Kurzeme της Dabas aizsardzības pārvalde (αρχής προστασίας του περιβάλλοντος, Λεττονία), σχετικά με την απόφαση του γενικού διευθυντή της ανωτέρω αρχής, της 22ας Μαρτίου 2021, με την οποία επιβλήθηκε στην ανωτέρω εταιρία η υποχρέωση να λάβει διάφορα μέτρα για τον περιορισμό των αρνητικών συνεπειών λόγω της κοπής δένδρων στην ειδική ζώνη διατηρήσεως κοινοτικής σημασίας (Natura 2000) του Ances purvī un meži (Ελη και δάση του Ance), η οποία ευρίσκεται στη Λεττονία.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Η οδηγία περί οικοτόπων

- 3 Στο άρθρο 1, στοιχείο ιβ', της οδηγίας περί οικοτόπων η ειδική ζώνη διατηρήσεως ορίζεται ως «ένας τόπος κοινοτικής σημασίας ορισμένος από τα κράτη μέλη μέσω κανονιστικής, διοικητικής ή/και συμβατικής πράξης, στον οποίο εφαρμόζονται τα μέτρα διατήρησης που απαιτούνται για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, των φυσικών οικοτόπων ή/και των πληθυσμών των ειδών για τα οποία ορίστηκε ο τόπος».
- 4 Η διαδικασία ορισμού ειδικών ζωνών διατηρήσεως προβλέπεται στο άρθρο 4, παράγραφος 4, της οδηγίας:

«Όταν ένας τόπος κοινοτικής σημασίας, υπ' αυτή του την ιδιότητα, επιλέχθηκε δυνάμει της διαδικασίας της παραγράφου 2, το οικείο κράτος μέλος ορίζει τον εν λόγω τόπο ως ειδική ζώνη διατήρησης το ταχύτερο δυνατόν και, το αργότερο, μέσα σε μια εξαετία, καθορίζοντας τις προτεραιότητες σε συνάρτηση με τη σημασία των τόπων για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατήρησης, ενός τύπου φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I ή ενός είδους του παραρτήματος II και για τη συνεκτικότητα του Natura 2000, καθώς και σε συνάρτηση με τους κινδύνους υποβάθμισης ή καταστροφής που επαπειλούν τους εν λόγω τόπους.»

5 Η προστασία των περιοχών Natura 2000 ρυθμίζεται, μεταξύ άλλων, στο άρθρο 6 της οδηγίας το οποίο προβλέπει τα εξής:

«1. Για τις ειδικές ζώνες διατήρησης, τα κράτη μέλη καθορίζουν τα αναγκαία μέτρα διατήρησης που ενδεχομένως συνεπάγονται ειδικά ενδεδειγμένα σχέδια διαχείρισης ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθέτησης και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία απαντώνται στους τόπους.

2. Τα κράτη μέλη θεσπίζουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν οριστεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους της παρούσας οδηγίας.

3. Κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του. Βάσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη.

4. Εάν, παρά τα αρνητικά συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων και ελλείψει εναλλακτικών λύσεων, ένα σχέδιο πρέπει να πραγματοποιηθεί για άλλους επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, περιλαμβανομένων λόγων κοινωνικής ή οικονομικής φύσεως, το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του Natura 2000. Το κράτος μέλος ενημερώνει την [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή σχετικά με τα αντισταθμιστικά μέτρα που έλαβε.

Όταν ο τόπος περί του οποίου πρόκειται είναι τόπος όπου ευρίσκονται ένας τύπος φυσικού οικοτόπου προτεραιότητας ή/και ένα είδος προτεραιότητας, είναι δυνατόν να προβληθούν μόνον επιχειρήματα σχετικά με την υγεία ανθρώπων και τη δημόσια ασφάλεια ή σχετικά με θετικές συνέπειες πρωταρχικής σημασίας για το περιβάλλον, ή, κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Επιτροπής, άλλοι επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

Η οδηγία ΕΠΕ

6 Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/92/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (ΕΕ 2012, L 26, σ. 1, στο εξής: οδηγία ΕΠΕ):

«2. Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

α) “έργο”:

– η υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή τεχνικών κατασκευών,

- άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους».

Το λεττονικό δίκαιο

Ο νόμος περί ειδικών ζωνών διατήρησης

- 7 Η οδηγία περί οικοτόπων μεταφέρθηκε στο λεττονικό δίκαιο με τον likums «Par īpaši aizsargājamām dabas teritorijām» (νόμο περί ειδικών ζωνών διατήρησης), της 2ας Μαρτίου 1993 (*Latvijas Vēstnesis*, 1993, αριθ. 5).

- 8 Κατά το άρθρο 15 του νόμου, το οποίο φέρει τον τίτλο «Κανόνες προστασίας και χρήσης των ζωνών διατήρησης»:

«(1) Μπορούν να θεσπισθούν κανόνες προστασίας και χρήσεως για τις ζώνες διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθούν η προστασία των τόπων αυτών και η διατήρηση της φυσικής τους αξίας.

(2) Για τις ζώνες διατηρήσεως προβλέπονται γενικοί κανόνες προστασίας και χρήσεως, ατομικοί κανόνες προστασίας και χρήσεως και σχέδια για την προστασία της φύσεως».

- 9 Κατά το άρθρο 43 του εν λόγω νόμου, το οποίο φέρει τον τίτλο «Ειδικές ζώνες διατήρησης ευρωπαϊκής σημασίας»:

«[...]

(4) κάθε σχεδιαζόμενη δραστηριότητα ή έγγραφο σχεδιασμού (με εξαίρεση τα σχέδια προστασίας της φύσης για τις ζώνες διατήρησης και τις δυνάμει αυτών σχεδιαζόμενες δραστηριότητες που είναι αναγκαίες για τη διαχείριση ή την αποκατάσταση των οικοτόπων ειδικά προστατευόμενων ειδών, των οικοτόπων ειδικά προστατευόμενων ειδών περιορισμένης χρήσης ή ειδικά προστατευόμενων βιοτόπων, καθώς και για την οργάνωση υποδομών έρευνας και φυσιολατρικού τουρισμού που είναι προσβάσιμες στο κοινό και προβλέπονται στα σχέδια προστασίας της φύσης για τις ζώνες διατήρησης), που, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό με άλλες σχεδιαζόμενες δραστηριότητες ή άλλα έγγραφα σχεδιασμού, ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις σε ζώνη διατήρησης ευρωπαϊκής σημασίας (Natura 2000) υπόκειται σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων. [...]»

Ο νόμος περί πυροπροστασίας και πυροσβέσεως

- 10 Το άρθρο 10.¹, παράγραφος 1, του Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums (νόμου περί πυροπροστασίας και πυροσβέσεως), της 24ης Οκτωβρίου 2002 (*Latvijas Vēstnesis*, 2002, αριθ. 165), προβλέπει ότι ο ιδιοκτήτης ή ο κάτοχος δάσους υποχρεούται να μεριμνά για την τήρηση των απαιτήσεων δασοπυροπροστασίας.

- 11 Το άρθρο 12 του νόμου ορίζει ότι το υπουργικό συμβούλιο καθορίζει τις απαιτήσεις προς τις οποίες πρέπει να συμμορφώνονται τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα προκειμένου να προλαμβάνουν και να κατασβήνουν αποτελεσματικά τις πυρκαγιές και να μετριάσουν τις συνέπειές τους, ανεξαρτήτως της μορφής ιδιοκτησίας και της τοποθεσίας του οικείου ακινήτου.

Το διάταγμα αριθ. 238

- 12 Το σημείο 1 του Ministru kabineta noteikumi Nr. 238 «Ugunsdrošības noteikumi» (διατάγματος αριθ. 238 του υπουργικού συμβουλίου για την πρόληψη των πυρκαγιών), της 19ης Απριλίου 2016 (*Latvijas Vēstnesis*, 2016, αριθ. 78) (στο εξής: διάταγμα αριθ. 238), ορίζει ότι το διάταγμα αυτό καθορίζει τις απαιτήσεις για την πρόληψη του κινδύνου τις οποίες πρέπει να τηρούν τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα προκειμένου να προλαμβάνουν και να κατασβήνουν αποτελεσματικά τις πυρκαγιές και να μετριάζουν τις συνέπειές τους, ανεξαρτήτως της μορφής ιδιοκτησίας και της τοποθεσίας του οικείου ακινήτου.
- 13 Το σημείο 2.7.¹ του διατάγματος ορίζει ότι οι υποδομές δασοπυροπροστασίας είναι οι δρόμοι σε δασικές εκτάσεις, οι αντιπυρικές ζώνες, οι λωρίδες ορυκτού εδάφους, οι φυσικές διόδοι, τα «σημεία υδροδοτήσεως της πυροσβέσεως» με πρόσβαση και οι πύργοι πυραυλιχνεύσεως.
- 14 Το σημείο 417.3 του διατάγματος ορίζει ότι, πριν από την 1η Μαΐου εκάστου έτους, ο υπεύθυνος για την οικεία δασική έκταση απομακρύνει τυχόν υποβλάστηση που μπορεί να παρακωλύσει την κυκλοφορία πυροσβεστικών οχημάτων από τις φυσικές διόδους και τους δασικούς δρόμους της οικείας δασικής εκτάσεως που ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν για την πυρόσβεση.
- 15 Το σημείο 417.4 του διατάγματος ορίζει ότι, πριν από την 1η Μαΐου εκάστου έτους, ο υπεύθυνος για την οικεία δασική έκταση διαρρυθμίζει τους δρόμους και τις διόδους πρόσβασης προς τα «σημεία υδροδοτήσεως της πυροσβέσεως» και τα διατηρεί σε κατάλληλη κατάσταση ούτως ώστε να εξασφαλίζεται η πρόσβαση των πυροσβεστικών οχημάτων.
- 16 Το σημείο 418 του διατάγματος ορίζει ότι, εάν ο υπεύθυνος για την οικεία δασική έκταση διαχειρίζεται έκταση όμορων δασικών εκτάσεων μεγαλύτερη από 5 000 εκτάρια, καταρτίζει και εφαρμόζει σχέδιο προληπτικών μέτρων δασοπυροπροστασίας για το σύνολο της δασικής εκτάσεως. Το σχέδιο συνοδεύεται από χαρτογραφική απεικόνιση της οικείας δασικής εκτάσεως.

Το διάταγμα αριθ. 478

- 17 Το σημείο 2 του Ministru kabineta steuerikumi Nr. 478 Dabas lieguma «Ances purvi un meži» individuālie aizsardzības un izmantošanas Cruikumi» [διατάγματος αριθ. 478 του υπουργικού συμβουλίου, της 16ης Αυγούστου 2017, σχετικά με ειδικούς κανόνες για τη διατήρηση και τη χρήση του φυσικού καταφυγίου «Έλη και δάση του Ance», (*Latvijas Vēstnesis*, 2017, αριθ. 164) (στο εξής: διάταγμα 478)], προβλέπει ότι το εν λόγω φυσικό καταφύγιο δημιουργείται με σκοπό να διασφαλισθεί η διατήρηση του συνολικού τοπίου των παράκτιων κοιλάδων και των αμμοθινών που χαρακτηρίζουν την περιοχή και να προστατευθούν βιότοποι και σημαντικά για τη Δημοκρατία της Λεττονίας και την Ευρωπαϊκή Ένωση είδη που χρήζουν ειδικής προστασίας.

18 Το σημείο 11 του ανωτέρω διατάγματος ορίζει τα εξής:

«Στις δασικές εκτάσεις απαγορεύονται:

[...] 11.2. η κοπή ξηρών δένδρων και η απομάκρυνση πεσμένων δένδρων, φυλλάδας ή τμημάτων τους, των οποίων η διάμετρος υπερβαίνει τα 25 εκατοστά στο παχύτερο σημείο, εάν ο συνολικός όγκος τους είναι μικρότερος από 20 κυβικά μέτρα ανά εκτάριο συστάδας, με τις ακόλουθες εξαιρέσεις:

11.2.1. η κοπή και η απομάκρυνση επικίνδυνων δένδρων, όταν τα τελευταία αφήνονται στη συστάδα·

11.2.2. η εκτέλεση των ανωτέρω δραστηριοτήτων στους δασικούς βιοτόπους προτεραιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης: σε βαλτώδη δάση (91D0*), σε ελώδη δάση (9080*), σε αλλουβιακά παραποτάμια δάση και αλλουβιακά δάση σε πλημμυριζόμενες πεδιάδες (91E0*) και σε παλαιά ή φυσικά βορραλικά δάση (9010*), όπου απαγορεύεται η κοπή ξηρών δέντρων και η απομάκρυνση πεσμένων δέντρων, φυλλάδας ή τμημάτων τους, των οποίων η διάμετρος υπερβαίνει τα 25 εκατοστά στο παχύτερο σημείο. [...]»

19 Κατά το σημείο 23.3.3 του διατάγματος, από την 1η Φεβρουαρίου έως την 31η Ιουλίου, απαγορεύεται η άσκηση δραστηριοτήτων δασοκομίας εντός της εποχιακής προστατευόμενης ζώνης, εξαιρουμένων των μέτρων δασοπυροπροστασίας και πυροσβέσεως.

20 Επιπλέον, το φυσικό καταφύγιο «Ελη και δάση του Ance» αποτελεί αντικείμενο σχεδίου για την προστασία της φύσεως (σχέδιο το οποίο καλύπτει τα έτη 2016 έως 2028, στο εξής: σχέδιο προστασίας), το οποίο εγκρίθηκε δυνάμει της vides aizsardzības un resteuerionālās attīstības Ministra rīkojums Nr. 105 (αποφάσεως αριθ. 105 του Υπουργού Προστασίας του Περιβάλλοντος και Περιφερειακής Ανάπτυξης), της 28ης Απριλίου 2016.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

21 Το οικείο φυσικό καταφύγιο συνιστά ειδική ζώνη διατηρήσεως ευρωπαϊκής σημασίας (Natura 2000) στην κοινότητα Ventspils (Λεττονία). Με έκταση 9 822 εκταρίων, η εν λόγω ζώνη δημιουργήθηκε για να διασφαλίσει τη διατήρηση και τη διαχείριση των βιοτόπων και των οικοτόπων σπάνιων και προστατευόμενων στη Λεττονία και στην Ευρωπαϊκή Ένωση ζωικών και φυτικών ειδών, καθώς και του συνολικού τοπίου των παράκτιων κοιλάδων και αμμοθινών το οποίο είναι χαρακτηριστικό της περιοχής.

22 Στις 7 και 14 Ιανουαρίου 2021 υπάλληλοι της αρχής προστασίας του περιβάλλοντος υπηρετούντες στην περιφερειακή διοικητική υπηρεσία του Kurzeme επιθεώρησαν το φυσικό καταφύγιο και διαπίστωσαν ότι η προσφεύγουσα της κύριας δίκης είχε προβεί σε κοπή δένδρων στη ζώνη αυτή κατά μήκος των φυσικών διόδων και δη σε μήκος περίπου 17 χιλιομέτρων.

23 Η εν λόγω αρχή προστασίας του περιβάλλοντος έκρινε ότι το συγκεκριμένο μέτρο δεν προβλεπόταν ούτε από το σχέδιο προστασίας ούτε από το διάταγμα 478 και ότι έπρεπε να είχε προηγηθεί διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων του μέτρου.

- 24 Με απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2021, η ίδια αρχή επέβαλε στην προσφεύγουσα της κύριας δίκης την υποχρέωση να μειώσει τις επιπτώσεις των ασκούμενων στο εν λόγω φυσικό καταφύγιο δραστηριοτήτων και να αφήσει εντός των δασοσυστάδων τα κομμένα πεύκα των οποίων η διάμετρος υπερβαίνει τα 25 εκατοστά στο παχύτερο σημείο, προκειμένου τα πεύκα αυτά να καταστούν με την αποσύνθεσή τους υπόστρωμα κατάλληλο για την ανάπτυξη ειδικώς προστατευόμενων ειδών εντόμων στο εν λόγω φυσικό καταφύγιο, μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται το μακρύ σκαθάρι κωνοφόρων του είδους *Tragosoma depsarium* και το μεγάλο μακρύ σκαθάρι του είδους *Ergates faber*. Προσέτι, η αρχή προστασίας του περιβάλλοντος ζήτησε από την προσφεύγουσα της κύριας δίκης να συμπληρώσει την ποσότητα νεκρού ξύλου στον προστατευόμενο βιότοπο προτεραιότητας 9010* «Παλαιά ή φυσικά βορραλικά δάση», για τον λόγο ότι το επίπεδό της ήταν ανεπαρκές.
- 25 Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης προσέβαλε την απόφαση της 15ης Ιανουαρίου 2021. Εντούτοις, ο γενικός διευθυντής της αρχής προστασίας του περιβάλλοντος την επικύρωσε με απόφαση της 22ας Μαρτίου 2021 (στο εξής: επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση).
- 26 Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης άσκησε ενώπιον του *administratīvā rajona tiesa, Rīgas tiesu pams* (διοικητικού πρωτοδικείου Ρίγας, Λεττονία), το οποίο είναι το αιτούν δικαστήριο, προσφυγή με αίτημα την ακύρωση της επίμαχης στην κύρια δίκη αποφάσεως.
- 27 Υποστήριξε ότι οι δραστηριότητες που της προσάπτονται επιβάλλονται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, η οποία επιβάλλει τη συντήρηση των δασικών μονοπατιών και των φυσικών διόδων, συμπεριλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της κοπής δένδρων βάσει αδειών που χορηγεί η *Valsts meža dienests* (εθνική δασική υπηρεσία, Λεττονία), ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν υπόκεινται στη διαδικασία εκτιμήσεως του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων και ότι πραγματοποιήθηκαν σύμφωνα με το σχέδιο προστασίας και το διάταγμα αριθ. 478.
- 28 Η προσφεύγουσα της κύριας δίκης υποστηρίζει εξάλλου ότι τα μέτρα που επιβλήθηκαν με την επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση έχουν αρνητικές συνέπειες για την πυροπροστασία και την πυρόσβεση εντός του συγκεκριμένου φυσικού καταφυγίου. Κατά το αιτούν δικαστήριο, η δασική υπηρεσία προέβη στην ίδια διαπίστωση.
- 29 Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει να καθορίσει αν οι δραστηριότητες που άσκησε η προσφεύγουσα της κύριας δίκης συνιστούν δραστηριότητες υποκείμενες στη διαδικασία εκτιμήσεως των επιπτώσεων των σχεδίων που προγραμματίζονται στις ειδικές ζώνες διατηρήσεως κοινοτικής σημασίας (*Natura 2000*), όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 30 Προς τούτο, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι πρέπει κατ' αρχάς να κρίνει αν οι επίμαχες στην υπόθεση της κύριας δίκης δραστηριότητες συνιστούν «σχέδιο», κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, δεδομένου ότι μόνον τα «σχέδια» που ενδέχεται να επηρεάσουν μια ειδική ζώνη διατηρήσεως πρέπει να υποβάλλονται σε δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών τους δυνάμει της ανωτέρω διατάξεως.
- 31 Αν ο χαρακτηρισμός αυτός ήθελε γίνει δεκτός για τις οικείες εργασίες, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επίσης αν οι εργασίες αυτές είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη διαχείριση του συγκεκριμένου φυσικού καταφυγίου ή αναγκαίες για αυτή, στο μέτρο που αποσκοπούν στη

διαφύλαξή του από τον κίνδυνο πυρκαγιάς. Πράγματι, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, η εκτίμηση των επιπτώσεων στον οικείο τόπο δεν απαιτείται για τα σχέδια που συνδέονται άμεσα με τη διαχείριση του εν λόγω τόπου ή είναι αναγκαία για αυτήν.

32. Ακόμη και αν δεν υφίσταται τέτοιος σύνδεσμος ή τέτοια ανάγκη για τη διαχείριση του τόπου, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν απαιτείται πάντως εκτίμηση των επιπτώσεων των επίμαχων δραστηριοτήτων, καίτοι οι δραστηριότητες αυτές επιβάλλονται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών.

33. Υπό τις συνθήκες αυτές, το *administratīvā rajona tiesa, Rīgas tiesu nams* (διοικητικό πρωτοδικείο Ρίγας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Καταλαμβάνει ο όρος “έργο” [(projekts)], κατά την έννοια του άρθρου 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της [οδηγίας ΕΠΕ], και τις δραστηριότητες οι οποίες ασκούνται σε δασική ζώνη με σκοπό τη συντήρηση των εγκαταστάσεων υποδομής δασοπυροπροστασίας εντός της εν λόγω ζώνης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις πυροπροστασίας που θέτει η εφαρμοστέα νομοθεσία;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει να θεωρηθεί ότι οι δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη με σκοπό τη διασφάλιση της συντήρησης των εγκαταστάσεων υποδομής δασοπυροπροστασίας εντός της εν λόγω ζώνης, σύμφωνα με τις απαιτήσεις πυροπροστασίας που θέτει η εφαρμοστέα νομοθεσία, συνιστούν, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της [οδηγίας περί οικοτόπων], σχέδιο [(projekts)] άμεσα συνδεδεμένο με ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, ούτως ώστε να μην είναι αναγκαία η διεξαγωγή διαδικασίας εκτιμήσεως των ειδικών ζωνών διατήρησης ευρωπαϊκής σημασίας (Natura 2000) σε σχέση με τις ως άνω δραστηριότητες;

3) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα, απορρέει από το άρθρο 6, παράγραφος 3, της [οδηγίας περί οικοτόπων] η υποχρέωση εκτιμήσεως και των εν λόγω σχεδίων (δραστηριοτήτων) τα οποία, χωρίς να είναι άμεσα συνδεδεμένα με ή αναγκαία για τη διαχείριση ειδικής ζώνης διατήρησης, δύνανται να επηρεάσουν σημαντικά τις ζώνες διατήρησης ευρωπαϊκής σημασίας (Natura 2000), και τα οποία, παρά ταύτα, πραγματοποιούνται σε συμμόρφωση με την εθνική νομοθεσία με σκοπό τη διασφάλιση των απαιτήσεων δασοπυροπροστασίας και πυρόσβεσης;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα, μπορεί η ως άνω δραστηριότητα να συνεχισθεί και να συμπληρωθεί πριν από τη διεξαγωγή της διαδικασίας εκ των υστέρων εκτιμήσεως των ειδικών ζωνών διατήρησης ευρωπαϊκής σημασίας (Natura 2000);

5) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα, υποχρεούνται οι αρμόδιες αρχές, προκειμένου να αποφευχθούν ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις, να απαιτήσουν την αποκατάσταση της ζημίας και να λάβουν μέτρα αν, κατά τη διαδικασία εκτιμήσεως των ειδικών ζωνών διατήρησης ευρωπαϊκής σημασίας (Natura 2000), δεν έχει εκτιμηθεί η σημασία των επιπτώσεων;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

- 34 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι ο όρος «σχέδιο» (projekts), κατά την ανωτέρω διάταξη, περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη συγκεκριμένη ζώνη, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εθνικής νομοθεσίας περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών.
- 35 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η διάταξη αυτή προβλέπει ότι, στις ειδικές ζώνες διατηρήσεως, κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο ιβ', της οδηγίας περί οικοτόπων, «[κ]άθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεόμενο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον εν λόγω τόπο, καθεαυτό ή από κοινού με άλλα σχέδια, εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον τόπο, λαμβανομένων υπόψη των στόχων διατήρησής του».
- 36 Κατά πρώτον, επισημαίνεται ότι η οδηγία περί οικοτόπων δεν περιέχει ορισμό της έννοιας του «σχεδίου» (projekts). Αντιθέτως, το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', της οδηγίας ΕΠΕ, στο οποίο παραπέμπει ρητώς το αιτούν δικαστήριο με το ερώτημά του, παρέχει τον σχετικό ορισμό, κατά τον οποίο ένα «έργο» (projekts), κατά την έννοια της τελευταίας αυτής οδηγίας, περιλαμβάνει την υλοποίηση κατασκευαστικών εργασιών ή άλλων εγκαταστάσεων ή τεχνικών κατασκευών, καθώς και άλλες επεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον ή το τοπίο, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι επεμβάσεις που αφορούν την εκμετάλλευση των πόρων του εδάφους.
- 37 Το Δικαστήριο έχει ωστόσο κρίνει ότι η έννοια του «σχεδίου» (projekts), κατά την οδηγία περί οικοτόπων, περιλαμβάνει και την έννοια του «έργου» (projekts), κατά την οδηγία ΕΠΕ, οπότε, εφόσον μια δραστηριότητα εμπίπτει στην οδηγία ΕΠΕ, η δραστηριότητα αυτή εμπίπτει, κατά μείζονα λόγο, στην οδηγία περί οικοτόπων (απόφαση της 9ης Σεπτεμβρίου 2020, Friends of the Irish Environment, C-254/19, EU:C:2020:680, σκέψη 29 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 38 Κατά δεύτερον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ένα «έργο» (projekts), κατά την έννοια της οδηγίας ΕΠΕ, συνεπάγεται την εκτέλεση εργασιών ή επεμβάσεων που τροποποιούν, υπό την έννοια της υλικής μεταβολής, τα πράγματα στον οικείο τόπο (πρβλ. απόφαση της 17ης Μαρτίου 2011, Brussels Hoofdstedelijk Gewest κ.λπ., C-275/09, EU:C:2011:154, σκέψη 24). Εν προκειμένω, οι επίμαχες στην κύρια δίκη δραστηριότητες συνίσταντο στην κοπή δένδρων με σκοπό τη συντήρηση των φυσικών διόδων που διασχίζουν το συγκεκριμένο φυσικό καταφύγιο. Ως εκ τούτου, πληρούν το ουσιαστικό κριτήριο της έννοιας του «έργου» (projekts) κατά την οδηγία ΕΠΕ.
- 39 Αντιθέτως, κανένα νομικό κριτήριο δεν περιορίζει την έννοια αυτή. Για τον λόγο αυτόν, το γεγονός ότι οι επίμαχες στην κύρια δίκη εργασίες κοπής δένδρων ήταν επιβεβλημένες από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών δεν μπορεί να θέσει υπό αμφισβήτηση τον χαρακτηρισμό των εργασιών αυτών ως «έργου» (projekts), κατά την έννοια της οδηγίας ΕΠΕ.
- 40 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι οι εν λόγω εργασίες υλοτομήσεως συνιστούν «έργο» (projekts) κατά την έννοια της οδηγίας ΕΠΕ και, ως εκ τούτου, «σχέδιο» (projekts), κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

- 41 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι ο όρος «σχέδιο» (projekts), κατά την ανωτέρω διάταξη, περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη συγκεκριμένη ζώνη, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, οσάκις οι δραστηριότητες αυτές τροποποιούν, υπό την έννοια της υλικής μεταβολής, τα πράγματα στον οικείο τόπο.

Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

- 42 Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι οι δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη ζώνη αυτή, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, πρέπει να θεωρηθούν ως σχέδιο (projekts) «άμεσα συνδεδεμένο ή αναγκαίο για τη διαχείριση του τόπου», κατά την έννοια της ανωτέρω διατάξεως, και, ως εκ τούτου, δεν υπόκεινται σε εκτίμηση των επιπτώσεών τους στον οικείο τόπο.
- 43 Πράγματι, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, εάν οι επίμαχες στην κύρια δίκη εργασίες, οι οποίες εκτελέστηκαν σύμφωνα με την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, είναι άμεσα συνδεδεμένες με τη διαχείριση του οικείου τόπου ή αναγκαίες για αυτήν, δεν απαιτείτο εκτίμηση των επιπτώσεών τους στον τόπο αυτόν.
- 44 Κατά πρώτον, από το άρθρο 1, στοιχείο ιβ', της οδηγίας περί οικοτόπων προκύπτει ότι μια ειδική ζώνη διατηρήσεως οριοθετείται με σκοπό τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως, ορισμένων φυσικών οικοτόπων ή ειδών. Προς τούτο, τα κράτη μέλη καθορίζουν, δυνάμει του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, τα αναγκαία μέτρα διατηρήσεως που ενδεχομένως συνεπάγονται σχέδια διαχειρίσεως ειδικώς ενδεδειγμένα για τους οικείους τόπους ή ενσωματωμένα σε άλλα σχέδια διευθετήσεως και τα δέοντα κανονιστικά, διοικητικά ή συμβατικά μέτρα που ανταποκρίνονται στις οικολογικές απαιτήσεις των τύπων φυσικών οικοτόπων του παραρτήματος I της οδηγίας αυτής και των ειδών του παραρτήματος II, τα οποία απαντώνται στους τόπους αυτούς.
- 45 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι τα μέτρα διατηρήσεως του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων πρέπει να είναι άμεσα συνδεδεμένα με τη διαχείριση του οικείου τόπου ή αναγκαία για αυτήν, κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της ως άνω οδηγίας.
- 46 Κατά δεύτερον, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 37 των προτάσεών της, προληπτικά μέτρα για την αποτροπή ή την κατάσβεση πυρκαγιών μπορούν να συνδέονται άμεσα με τη διαχείριση ενός προστατευόμενου τόπου ή να είναι αναγκαία για αυτήν. Εξάλλου, με βάση την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, τόσο το σχέδιο προστασίας όσο και το διάταγμα αριθ. 478 περιέχουν έμμεσες αναφορές στην ανάγκη λήψεως μέτρων για την πρόληψη του κινδύνου δασικών πυρκαγιών στον οικείο τόπο.
- 47 Εντούτοις, όλα τα μέτρα που αποσκοπούν στη διασφάλιση της προστασίας μιας ειδικής ζώνης διατηρήσεως από τους κινδύνους δασικών πυρκαγιών δεν συνδέονται άμεσα με τη διαχείριση του οικείου τόπου ούτε είναι αναγκαία για αυτήν. Τα μέτρα αυτά πρέπει επιπλέον να είναι αναγκαία

για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως, των προστατευόμενων οικοτόπων ή ειδών, και αναλογικά προς τους σκοπούς αυτούς, όπερ προϋποθέτει ότι είναι προσαρμοσμένα στην οικεία ζώνη και ότι καθιστούν δυνατή την επίτευξη των εν λόγω σκοπών.

- 48 Όσον αφορά, εν προκειμένω, τις εργασίες κοπής δένδρων χάριν της διατηρήσεως των φυσικών διόδων σε προστατευόμενη ζώνη, πρέπει να εκτιμηθεί αν οι εργασίες αυτές υπονομεύουν ορισμένους σκοπούς διατηρήσεως και, ενδεχομένως, αν ο κίνδυνος μελλοντικής εκδηλώσεως πυρκαγιάς στον οικείο τόπο δικαιολογεί τις εν λόγω εργασίες λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης ζώνης.
- 49 Η ανωτέρω εκτίμηση απαιτεί τη δέουσα αξιολόγηση των επιπτώσεων των μέτρων που έχουν σχεδιασθεί για την πρόληψη πυρκαγιών, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 50 Άλλως έχουν τα πράγματα μόνον αν τα μέτρα αυτά περιλαμβάνονται ήδη μεταξύ εκείνων που ελήφθησαν κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων και τα οποία, ως εκ τούτου, συνδέονται άμεσα με τη διαχείριση του οικείου τόπου ή είναι αναγκαία για τη διαχείρισή του.
- 51 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι οι δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη ζώνη αυτή, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, δεν μπορούν να θεωρηθούν, για τον λόγο και μόνον ότι έχουν τέτοιο αντικείμενο, ως άμεσα συνδεόμενες με τη διαχείριση του οικείου τόπου ή ως αναγκαίες για αυτήν και, επομένως, δεν μπορούν να απαλλαγούν για τον λόγο αυτόν από την εκτίμηση των επιπτώσεών τους στον συγκεκριμένο τόπο, εκτός αν περιλαμβάνονται στα μέτρα διατηρήσεως του τόπου που έχουν ήδη ληφθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

- 52 Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι επιβάλλει εκτίμηση των σχεδίων τα οποία αφορά η διάταξη αυτή, ακόμη και όταν η υλοποίησή τους απαιτείται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών.
- 53 Κατά πρώτον, πρέπει να υπομνησθεί ότι κάθε σχέδιο, μη άμεσα συνδεόμενο με τη διαχείριση ενός τόπου ή μη αναγκαίο για αυτήν, το οποίο όμως είναι δυνατόν να επηρεάζει σημαντικά τον τόπο αυτόν, πρέπει να εκτιμάται δεόντως ως προς τις επιπτώσεις του στον εν λόγω τόπο, απαίτηση η οποία προϋποθέτει ότι προσδιορίζεται, εκτιμάται και λαμβάνεται υπόψη το σύνολο των επιπτώσεων του εν λόγω σχεδίου στον συγκεκριμένο τόπο. Ένα τέτοιο σχέδιο πρέπει να υποβάλλεται σε εκτίμηση των επιπτώσεών του όταν υφίσταται πιθανότητα ή κίνδυνος να επηρεάσει τον οικείο τόπο κατά τρόπο σημαντικό, προϋπόθεση η οποία, λαμβανομένης υπόψη της αρχής της προφυλάξεως, πρέπει να θεωρείται ότι πληρούται εφόσον η ύπαρξη πιθανότητας ή κινδύνου σημαντικών αρνητικών συνεπειών επί του τόπου αυτού δεν μπορεί να αποκλεισθεί, βάσει των βέλτιστων επιστημονικών γνώσεων επί του θέματος, λαμβανομένων υπόψη, ιδίως, των ειδικών περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών και συνθηκών του εν λόγω τόπου (πρβλ. απόφαση της

10ης Νοεμβρίου 2022, AquaPří, C-278/21, EU:C:2022:864, σκέψεις 49 και 50 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν το επίμαχο στην υπόθεση της κύριας δίκης σχέδιο μπορεί να επηρεάσει σημαντικά τον οικείο τόπο, εξυπακουμένου, όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 45 των προτάσεών της, ότι η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών δεν μπορεί να απαλλάξει ένα σχέδιο από την τήρηση των απαιτήσεων του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.

- 54 Τούτου λεχθέντος, και κατά δεύτερον, πρέπει να υπογραμμισθεί ότι δεν υπάρχει αντίφαση μεταξύ της υποχρέωσης, βάσει του εθνικού δικαίου, να λαμβάνονται ορισμένα μέτρα για την πρόληψη και την κατάσβεση των δασικών πυρκαγιών και της υποχρέωσης, την οποία προβλέπει το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, να υποβάλλονται, εκ των προτέρων, τα μέτρα αυτά σε εκτίμηση των επιπτώσεών τους στον οικείο τόπο, όταν ενδέχεται να έχουν σημαντικές επιπτώσεις σε ζώνη ειδικής διατηρήσεως.
- 55 Πράγματι, αφενός, η εκτίμηση των επιπτώσεων καθιστά, αντιθέτως, δυνατό τον καθορισμό των λεπτομερειών εφαρμογής των εν λόγω μέτρων τα οποία είναι τα πλέον κατάλληλα για τη διατήρηση ή την αποκατάσταση, σε ικανοποιητική κατάσταση διατηρήσεως, των φυσικών οικοτόπων ή ειδών για την προστασία των οποίων έχει θεσπισθεί η οικεία ζώνη ειδικής διατηρήσεως.
- 56 Αφετέρου, ακόμη και στην περίπτωση που η εκτίμηση των επιπτώσεων καταλήγει στο συμπέρασμα ότι τα σχεδιαζόμενα μέτρα έχουν αρνητικές συνέπειες στον τόπο και ότι δεν υπάρχουν εναλλακτικές λύσεις, το άρθρο 6, παράγραφος 4, της οδηγίας περί οικοτόπων προβλέπει ότι τα μέτρα αυτά μπορούν παρά ταύτα να υλοποιηθούν όταν αυτό δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους σημαντικού δημοσίου συμφέροντος, εφόσον το κράτος μέλος λαμβάνει κάθε αναγκαίο αντισταθμιστικό μέτρο ώστε να εξασφαλισθεί η προστασία της συνολικής συνοχής του δικτύου Natura 2000 [πρβλ. απόφαση της 17ης Απριλίου 2018, Επιτροπή κατά Πολωνίας (δάσος Białowieża), C-441/17, EU:C:2018:255, σκέψη 190].
- 57 Κατά τρίτον και εν πάση περιπτώσει, υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων δεν επιτρέπει σε κράτος μέλος να θεσπίζει εθνικούς κανόνες βάσει των οποίων ορισμένα είδη σχεδίων απαλλάσσονται γενικώς από την υποχρέωση εκτιμήσεως των επιπτώσεών τους στον οικείο τόπο [απόφαση της 22ας Ιουνίου 2022, Επιτροπή κατά Σλοβακίας (Προστασία του αγριόκουρκου), C-661/20, EU:C:2022:496, σκέψη 69 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία].
- 58 Πράγματι, η δυνατότητα γενικής απαλλαγής ορισμένων δραστηριοτήτων, σύμφωνα με την ισχύουσα εθνική νομοθεσία, από την εκτίμηση των επιπτώσεών τους στον προστατευόμενο τόπο θα μπορούσε να υπονομεύσει την ακεραιότητα του τόπου αυτού.
- 59 Κατά τα λοιπά, επισημαίνεται ότι, εν προκειμένω, από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο προκύπτει ότι η εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών δεν προβλέπει τέτοια δυνατότητα.
- 60 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι επιβάλλει εκτίμηση των σχεδίων στα οποία αναφέρεται το άρθρο αυτό, ακόμη και όταν η υλοποίησή τους απαιτείται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως των κινδύνων δασικών πυρκαγιών.

Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

- 61 Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι οι δραστηριότητες που αποσκοπούν στη διασφάλιση της συντηρήσεως των υποδομών δασοπυροπροστασίας σε δασική περιοχή, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, μπορούν να συνεχισθούν και να αποπερατωθούν πριν από τη διενέργεια της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή διαδικασίας εκτίμησεως των επιπτώσεών τους.
- 62 Σύμφωνα με τη δεύτερη περίοδο του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, «[β]άσει των συμπερασμάτων της εκτίμησης των επιπτώσεων στον τόπο και εξαιρουμένης της περίπτωσης των διατάξεων της παραγράφου 4, οι αρμόδιες εθνικές αρχές συμφωνούν για το οικείο σχέδιο μόνον αφού βεβαιωθούν ότι δεν θα παραβιάσει την ακεραιότητα του τόπου περί του οποίου πρόκειται και, ενδεχομένως, αφού εκφρασθεί πρώτα η δημόσια γνώμη». Επομένως, κανένα σχέδιο δεν μπορεί να υλοποιηθεί σε ειδική ζώνη διατηρήσεως πριν από την εκτίμηση των επιπτώσεών του στον οικείο τόπο.
- 63 Το Δικαστήριο έχει επιβεβαιώσει επανειλημμένως ότι πρέπει να προηγείται η διαδικασία εκτίμησεως του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων (αποφάσεις της 7ης Σεπτεμβρίου 2004, *Waddenvereniging και Vogelbeschermingsvereniging*, C-127/02, EU:C:2004:482, σκέψη 34, της 11ης Απριλίου 2013, *Sweetman κ.λπ.*, C-258/11, EU:C:2013:220, σκέψη 28, και της 21ης Ιουλίου 2016, *Orleans κ.λπ.*, C-387/15 και C-388/15, EU:C:2016:583, σκέψη 43).
- 64 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 54 των προτάσεών της, είναι εξάλλου απαραίτητο η εκτίμηση των επιπτώσεων του σχεδίου να προηγείται της υλοποίησής του. Συγκεκριμένα, αφενός, η εκ των υστέρων εκτίμηση δεν θα μπορούσε να αποτρέψει βλάβες ως προς την κατάσταση διατηρήσεως του τόπου. Αφετέρου, θα είναι συχνά δυσχερές να εκτιμηθεί η έκταση των επιπτώσεων αυτών ελλείψει προηγούμενης απογραφής της αρχικής καταστάσεως του τόπου.
- 65 Επομένως, η οδηγία περί οικοτόπων δεν επιτρέπει την υλοποίηση σχεδίου εντός ζώνης ειδικής διατηρήσεως ούτε, κατά μείζονα λόγο, τη συνέχιση και την ολοκλήρωσή του πριν από τη δέουσα εκτίμηση των επιπτώσεών του στον οικείο τόπο.
- 66 Η ανωτέρω απαγόρευση εφαρμόζεται στις δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη ζώνη αυτή, οι οποίες έχουν τον χαρακτήρα σχεδίου (*projekts*), κατά την έννοια του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, όπως προκύπτει από την απάντηση του Δικαστηρίου στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα.
- 67 Αντιθέτως, η εν λόγω απαγόρευση δεν εφαρμόζεται στις δραστηριότητες που πραγματοποιούνται στο πλαίσιο μέτρων διατηρήσεως του τόπου τα οποία λαμβάνονται κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων. Πράγματι, όπως επισημάνθηκε στις σκέψεις 52 και 53 της παρούσας αποφάσεως, οι δραστηριότητες αυτές πρέπει να θεωρούνται, για τον λόγο αυτόν, ως άμεσα συνδεδεμένες με τη διαχείριση του τόπου ή αναγκαίες για αυτήν.

- 68 Επομένως, εάν οι δραστηριότητες συντηρήσεως των υποδομών δασοπυροπροστασίας έχουν ήδη προβλεφθεί από τα μέτρα διατηρήσεως του τόπου κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας περί οικοτόπων, δεν απαιτείται να διενεργηθεί ως προς αυτές η προβλεπόμενη στο άρθρο 6, παράγραφος 3, της ίδιας οδηγίας εκτίμηση.
- 69 Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 57 των προτάσεών της, πρέπει επίσης να εξαιρεθεί και η περίπτωση ενεστώτος ή επικείμενου κινδύνου λόγω του οποίου επιβάλλεται η άμεση ολοκλήρωση των μέτρων που είναι αναγκαία για την προστασία του τόπου. Σε μια τέτοια περίπτωση, η προηγούμενη ολοκλήρωση της διαδικασίας εκτιμήσεως των επιπτώσεων των μέτρων αυτών για τον τόπο ενδέχεται να μην εξυπηρετεί τον σκοπό της διαδικασίας αυτής, ήτοι τη διατήρηση του τόπου, αλλά, αντιθέτως, να είναι επιβλαβής για τη διατήρησή του.
- 70 Αυτό μπορεί να συμβαίνει, ειδικότερα, στην περίπτωση επειγόντων μέτρων δασοπυροπροστασίας και δασοπυροσβέσεως. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εκτιμήσει αν η εκτέλεση των επίμαχων στη διαφορά της κύριας δίκης εργασιών, χωρίς προηγούμενη εκτίμηση των επιπτώσεών τους στο συγκεκριμένο φυσικό καταφύγιο, μπορούσε να δικαιολογηθεί για τον λόγο αυτόν.
- 71 Κατόπιν των ανωτέρω σκέψεων, στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι οι δραστηριότητες που αποσκοπούν στη διασφάλιση της συντηρήσεως των υποδομών δασοπυροπροστασίας σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, δεν μπορούν να αρχίσουν ούτε, κατά μείζονα λόγο, να συνεχισθούν και να αποπερατωθούν πριν από την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας εκτιμήσεως των επιπτώσεών τους, εκτός εάν οι συγκεκριμένες δραστηριότητες περιλαμβάνονται στα μέτρα διατηρήσεως του οικείου τόπου τα οποία έχουν ήδη ληφθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ή εάν ενεστώτος ή επικείμενου κινδύνου που απειλεί τη διατήρηση του τόπου αυτού επιβάλλει την άμεση υλοποίησή τους.

Επί του πέμπτου προδικαστικού ερωτήματος

- 72 Με το πέμπτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων έχει την έννοια ότι υποχρεώνει τις αρμόδιες αρχές να λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων των εργασιών που εκτελέστηκαν χωρίς να έχουν αποτελέσει αντικείμενο της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή προηγούμενης εκτιμήσεως και να απαιτούν την αποκατάσταση της ζημίας που προκλήθηκε από τις εργασίες αυτές.
- 73 Κατ' αρχάς, πρέπει να εξετασθεί η χρησιμότητα του πέμπτου ερωτήματος, όπως αυτό διατυπώθηκε, για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.
- 74 Συγκεκριμένα, με την επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση, ο γενικός διευθυντής της αρχής προστασίας του περιβάλλοντος υποχρέωσε την προσφεύγουσα της κύριας δίκης, αφενός, να αφήσει επιτόπου τα κομμένα πεύκα των οποίων ο κορμός έχει διάμετρο που υπερβαίνει τα 25 εκατοστά και, αφετέρου, να συμπληρώσει την ποσότητα νεκρού ξύλου στον προστατευόμενο βιότοπο προτεραιότητας 9010* «Παλαιά ή φυσικά βορειαλικά δάση», η οποία κρίθηκε ανεπαρκής.

- 75 Όπως, όμως, επισήμανε η γενική εισαγγελέας στα σημεία 69 και 72 των προτάσεών της, η μεν πρώτη εντολή αποσκοπεί στη διακοπή των εργασιών οι οποίες εκτελούντο κατά παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, η δε δεύτερη συνιστά υπόμνηση του σημείου 11.2 του διατάγματος αριθ. 478, το οποίο επιβάλλει τη μη απομάκρυνση νεκρών ξύλων σε περίπτωση που η ποσότητά τους είναι ανεπαρκής.
- 76 Με άλλα λόγια, η επίμαχη στην κύρια δίκη απόφαση δεν φαίνεται να έχει ως αντικείμενο την επανόρθωση των επιπτώσεων των εργασιών τις οποίες εκτέλεσε η προσφεύγουσα της κύριας δίκης ούτε την απαίτηση να αποκαταστήσει η προσφεύγουσα τη ζημία η οποία προκλήθηκε από τις εν λόγω εργασίες.
- 77 Εντούτοις, υπενθυμίζεται ότι εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της εκδοθησόμενης δικαστικής αποφάσεως να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υποθέσεως, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και το λυσιτελές των ερωτημάτων τα οποία υποβάλλει στο Δικαστήριο.
- 78 Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το πέμπτο ερώτημα αφορά, όπως και τα λοιπά υποβληθέντα ερωτήματα, την ερμηνεία του άρθρου 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων και δεν είναι πρόδηλο ότι στερείται λυσιτέλειας για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Επομένως, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να απαντήσει σε αυτό.
- 79 Κατά πρώτον, διαπιστώνεται ότι η οδηγία περί οικοτόπων, και ειδικότερα το άρθρο της 6, παράγραφος 3, δεν περιέχει διατάξεις σχετικά με τις συνέπειες που πρέπει να έχει τυχόν παραβίαση της υποχρέωσης προηγούμενης εκτιμήσεως των επιπτώσεων ενός σχεδίου (πρβλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2019, *Inter-Environnement Wallonie και Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, σκέψη 169).
- 80 Το άρθρο 6, παράγραφος 2, της οδηγίας επιβάλλει απλώς στα κράτη μέλη να θεσπίζουν «τα κατάλληλα μέτρα ώστε στις ειδικές ζώνες διατήρησης να αποφεύγεται η υποβάθμιση των φυσικών οικοτόπων και των οικοτόπων ειδών, καθώς και οι ενοχλήσεις που έχουν επιπτώσεις στα είδη για τα οποία οι ζώνες έχουν ορισθεί, εφόσον οι ενοχλήσεις αυτές θα μπορούσαν να έχουν επιπτώσεις σημαντικές όσον αφορά τους στόχους [της εν λόγω] οδηγίας.»
- 81 Δυνάμει της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, την οποία προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ, τα κράτη μέλη υποχρεούνται εντούτοις να εξαλείφουν τις παράνομες συνέπειες της παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης (αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1960, *Humblet κατά État belge*, 6/60-IMM, EU:C:1960:48, σ. 543, και της 7ης Ιανουαρίου 2004, *Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 64). Την υποχρέωση αυτή φέρει κάθε όργανο του οικείου κράτους μέλους και, ιδίως, οι εθνικές αρχές οι οποίες, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, υποχρεούνται να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα για να θεραπεύσουν την παράλειψη εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός σχεδίου [πρβλ. απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2019, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Αιολικό πάρκο Derrybrien), C-261/18, EU:C:2019:955, σκέψη 75]. Η ανωτέρω υποχρέωση βαρύνει επίσης τις επιχειρήσεις που ανήκουν στο οικείο κράτος μέλος [πρβλ. απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 2019, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας (Αιολικό πάρκο Derrybrien), C-261/18, EU:C:2019:955, σκέψη 91].
- 82 Δυνάμει της αρχής αυτής, το οικείο κράτος μέλος υποχρεούται επίσης να αποκαταστήσει κάθε ζημία προκληθείσα από την παράλειψη εκτιμήσεως των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός σχεδίου (απόφαση της 7ης Ιανουαρίου 2004, *Wells*, C-201/02, EU:C:2004:12, σκέψη 66).

- 83 Αντιθέτως, από την αρχή και μόνον της καλόπιστης συνεργασίας, η οποία επιβάλλεται μόνο στα κράτη μέλη και στα όργανά τους, δεν μπορεί να συναχθεί υποχρέωση των ιδιωτών να αποκαθιστούν τις ζημίες που προκαλούνται στο περιβάλλον σε ειδική ζώνη διατηρήσεως από εργασίες τις οποίες οι ίδιοι ανέλαβαν χωρίς οι εργασίες αυτές να έχουν αποτελέσει αντικείμενο δέουσας εκτιμήσεως, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων.
- 84 Δεδομένου ότι η οδηγία περί οικοτόπων δεν περιέχει καμία διάταξη σχετικά με την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας και ότι, εν πάση περιπτώσει, ουδεμία υποχρέωση μπορεί να επιβληθεί σε ιδιώτες αποκλειστικώς βάσει της εν λόγω οδηγίας, η υποχρέωση αποκαταστάσεως ζημίας όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης μπορεί να απορρέει μόνον από το λεττονικό δίκαιο.
- 85 Πρέπει να προστεθεί ότι, σε περίπτωση που το λεττονικό δίκαιο προβλέπει τέτοια υποχρέωση, όπερ εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει, οι αρμόδιες εθνικές αρχές είναι υποχρεωμένες να το εφαρμόσουν.
- 86 Κατά συνέπεια, το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, δεν μπορεί να υποχρεώσει τις αρμόδιες αρχές να απαιτήσουν από τους ιδιώτες την αποκατάσταση τιαούτης ζημίας.
- 87 Ως εκ τούτου, η διάταξη αυτή δεν υποχρεώνει την προσφεύγουσα της κύριας δίκης να αποκαταστήσει τη ζημία που προκλήθηκε από τις εργασίες που εκτέλεσε χωρίς να έχει προηγηθεί η δέουσα εκτίμηση και, ως εκ τούτου, βάσει της διάταξης αυτής οι αρμόδιες αρχές μπορούν να της επιβάλουν να αποκαταστήσει την εν λόγω ζημία μόνο στην περίπτωση που, όπως εκθέτει η γενική εισαγγελέας στο σημείο 73 των προτάσεών της, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης θα έπρεπε να εξομοιωθεί με όργανο του οικείου κράτους μέλους. Αντιθέτως, αν έχει την ιδιότητα του ιδιώτη, οι ανωτέρω αρχές δεν μπορούν να απαιτήσουν από αυτήν, βάσει μόνον της εν λόγω διατάξεως και της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, την αποκατάσταση των προαναφερθεισών ζημιών.
- 88 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω σκέψεων, στο πέμπτο προδικαστικό ερώτημα προσήκει η απάντηση ότι το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας περί οικοτόπων, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, έχει την έννοια ότι υποχρεώνει το οικείο κράτος μέλος και, ειδικότερα, τις αρμόδιες αρχές του, να λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των εργασιών που εκτελέστηκαν χωρίς να έχει προηγηθεί η προβλεπόμενη από την ως άνω διάταξη δέουσα εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και να αποκαθιστούν τη ζημία που προκλήθηκε από τις εργασίες αυτές. Αντιθέτως, δεν υποχρεώνει το οικείο κράτος μέλος να απαιτεί από τους ιδιώτες την αποκατάσταση της εν λόγω ζημίας, στην περίπτωση που η ζημία είναι καταλογιστέα σε αυτούς.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 89 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας, έχει την έννοια ότι ο όρος «σχέδιο» (projekts), κατά την ανωτέρω διάταξη, περιλαμβάνει τις δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη συγκεκριμένη ζώνη, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, οσάκις οι δραστηριότητες αυτές τροποποιούν, υπό την έννοια της υλικής μεταβολής, τα πράγματα στον οικείο τόπο.
- 2) Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43 έχει την έννοια ότι οι δραστηριότητες που ασκούνται σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, προκειμένου να διασφαλισθεί η συντήρηση των υποδομών δασοπυροπροστασίας στη ζώνη αυτή, σύμφωνα με τις απαιτήσεις της εφαρμοστέας εθνικής νομοθεσίας περί προλήψεως του κινδύνου δασικών πυρκαγιών, δεν μπορούν να θεωρηθούν, για τον λόγο και μόνον ότι έχουν τέτοιο αντικείμενο, ως άμεσα συνδεδεμένες με τη διαχείριση του οικείου τόπου ή ως αναγκαίες για αυτήν και, επομένως, δεν μπορούν να απαλλαγούν για τον λόγο αυτόν από την εκτίμηση των επιπτώσεών τους στον συγκεκριμένο τόπο, εκτός αν περιλαμβάνονται στα μέτρα διατηρήσεως του τόπου που έχουν ήδη ληφθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας.
- 3) Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43 έχει την έννοια ότι επιβάλλει εκτίμηση των σχεδίων στα οποία αναφέρεται η εν λόγω διάταξη, ακόμη και όταν η υλοποίησή τους απαιτείται από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία περί προλήψεως των κινδύνων δασικών πυρκαγιών.
- 4) Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43 έχει την έννοια ότι οι δραστηριότητες που αποσκοπούν στη διασφάλιση της συντηρήσεως των υποδομών δασοπυροπροστασίας σε δασική ζώνη, η οποία έχει χαρακτηριστεί ως ειδική ζώνη διατηρήσεως, δεν μπορούν να αρχίσουν ούτε κατά μείζονα λόγο να συνεχισθούν και να αποπερατωθούν πριν από την ολοκλήρωση της προβλεπόμενης στο άρθρο αυτό διαδικασίας εκτιμήσεως των επιπτώσεών τους, εκτός εάν οι συγκεκριμένες δραστηριότητες περιλαμβάνονται στα μέτρα διατηρήσεως του οικείου τόπου τα οποία έχουν ήδη ληφθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 6, παράγραφος 1, της οδηγίας ή εάν ενεστώς ή επικείμενος κίνδυνος που απειλεί τη διατήρηση του τόπου αυτού επιβάλλει την άμεση υλοποίησή τους.
- 5) Το άρθρο 6, παράγραφος 3, της οδηγίας 92/43, ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας, έχει την έννοια ότι υποχρεώνει το οικείο κράτος μέλος και, ειδικότερα, τις αρμόδιες αρχές του να λαμβάνουν μέτρα για την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων των εργασιών που εκτελέστηκαν χωρίς να έχει προηγηθεί η προβλεπόμενη από την ως άνω διάταξη δέουσα εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων και να αποκαθιστούν τη ζημία που προκλήθηκε από τις εργασίες αυτές. Αντιθέτως, δεν υποχρεώνει το οικείο κράτος μέλος να απαιτεί από τους ιδιώτες την αποκατάσταση της εν λόγω ζημίας, στην περίπτωση που η ζημία είναι καταλογιστέα σε αυτούς.

(υπογραφές)